

Research Article

From Informatization to Intelligent Warfare: Artificial Intelligence, China's Military Strategy, and Implications for the Balance of Power in East Asia

Morteza Nourmohammadi*

Associate Professor, Department of International Relations, Faculty of Law and Political Science, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran

Article history:

Received: 23/04/2026

Accepted: 07/09/2026

Abstract

Introduction

Artificial intelligence (AI), as one of the most transformative technologies of the contemporary era, has not only altered the ways in which military power is employed but has also reshaped the nature of strategic competition and patterns of deterrence. Over the past decade, great-power competition has increasingly shifted toward emerging technologies, particularly artificial intelligence, making it a central component of military modernization efforts. In this context, China has placed artificial intelligence at the core of the modernization of the People's Liberation Army (PLA), seeking a gradual transition from the doctrine of "informatized warfare" to "intelligentized warfare." This transition is intended to enhance decision-making, command and control, multi-domain operations, and combat effectiveness in increasingly complex future operational environments.

Please cite this article as:

Nourmohammadi, M. (2026). From Informatization to Intelligent Warfare: Artificial Intelligence, China's Military Strategy, and Implications for the Balance of Power in East Asia. *Journal of Asian Regional Orders Studies*, 3(2), 1-34. doi.org/10.22099/JAROS.2026.56799.1077

* Corresponding author: E-mail address: mnourmohammadi@atu.ac.ir

Copyright: C 2026 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Accordingly, this study seeks to answer the question of how artificial intelligence has influenced the transformation of China's military strategy and what implications this transformation has had for the balance of power in East Asia.

Method

This study employs a qualitative approach based on documentary analysis. The research data were collected from official Chinese documents, including defense white papers, five-year plans, military reform documents, PLA strategic guidelines, and other defense policy documents. In addition, to examine the conceptual evolution of China's military doctrine and assess the effects of artificial intelligence on the structure and operational capabilities of the PLA, the study draws on academic articles, specialized books, and authoritative domestic and international research reports.

Findings

The findings demonstrate that the evolution of China's military strategy has not resulted from abrupt ruptures; rather, it has been a gradual and cumulative process grounded in the enduring principle of "active defense." An examination of China's ten strategic military guidelines reveals that only three guidelines—in 1956, 1980, and 1993—produced fundamental changes in military doctrine, whereas the remaining documents primarily facilitated gradual adaptation to changes in the security environment and emerging technologies. Furthermore, an analysis of the 2019 "New Era" strategic guideline indicates that, contrary to many existing interpretations, this document did not introduce a fundamental change in the core components of China's military doctrine. Instead, it primarily reflects the continuity of the active defense principle while incorporating the organizational and political reforms associated with the Xi Jinping era. The study also identifies a significant gap between theoretical discourse and China's official military doctrine. While the concept of "intelligentized warfare" has rapidly gained prominence among military theorists and in PLA professional publications, official documents continue to regard "informatization" as the dominant phase of military transformation and conceptualize intelligentization as a gradual and long-term process. The findings further indicate that the military-civil fusion strategy, structural reforms within the PLA, the establishment of the Strategic Support Force, and the impact of technological competition with the United States—particularly following the emergence of the "Third Offset Strategy"—have constituted the most important institutional drivers of this transition. At the regional level, the study demonstrates that the intelligentization of China's military capabilities has

contributed to the emergence of a cycle of technological and security competition in East Asia. China's development of military artificial intelligence capabilities has prompted a U.S. response through restrictions on advanced semiconductor exports, increased investment in autonomous systems, and the development of new operational concepts. This process has, in turn, contributed to deeper U.S. defense cooperation with Japan, South Korea, and Australia, increased military support for Taiwan, and intensified technological competition across the region.

Conclusion

The findings indicate that artificial intelligence is not merely a tool for enhancing the PLA's combat capabilities; rather, it is gradually transforming the foundations of military doctrine, command structures, organizational arrangements, and operational concepts. Nevertheless, the transition from informatized warfare to intelligentized warfare remains incomplete and should be understood as a gradual process whose success depends on institutional capacity, technological advancement, and strategic competition with the United States. Therefore, the primary implication of artificial intelligence for the balance of power in East Asia is neither the emergence of a definitive Chinese advantage nor the continuation of uncontested U.S. superiority. Instead, it is the formation of a dynamic technological balance of power in which sustained competition over artificial intelligence, reciprocal cycles of military innovation, technologically driven arms competition, and emerging patterns of deterrence have become key determinants of regional stability and security.

Keywords: Artificial Intelligence, China, Intelligentized Warfare, Balance of Power, East Asia.

از اطلاعاتی‌سازی تا جنگ هوشمند: هوش مصنوعی، راهبرد نظامی چین و پیامدها برای موازنه قدرت در شرق آسیا

مرتضی نورمحمدی*

دانشیار گروه روابط بین‌الملل، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

اطلاعات مقاله	تاریخ دریافت: ۱۴۰۵/۰۳/۰۲	تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۶/۱۶
---------------	--------------------------	-------------------------

چکیده

هوش مصنوعی به یکی از مولفه‌های محوری تحول راهبرد نظامی چین تبدیل شده و پکن با قرار دادن آن در مرکز نوسازی ارتش آزادی‌بخش خلق، در پی گذار تدریجی از دگرترین «جنگ اطلاعاتی‌شده» به «جنگ هوشمند» است. این پژوهش با رویکردی کیفی و مبتنی بر تحلیل اسنادی، با استناد به کتاب‌های سفید دفاعی، اسناد اصلاحات نظامی و راهنماهای راهبردی چین، به بررسی چگونگی تأثیرگذاری هوش مصنوعی بر تحول راهبرد نظامی چین و پیامدهای آن برای موازنه قدرت در شرق آسیا می‌پردازد. یافته‌ها نشان می‌دهد که این تحول فرایندی تدریجی، انباشتی و مبتنی بر اصل ثابت «دفاع فعال» بوده و از میان ده راهنمای راهبردی نظامی چین، تنها سه مورد در سال‌های ۱۹۵۶، ۱۹۸۰ و ۱۹۹۳ تغییرات بنیادین ایجاد کرده‌اند. راهنمای «عصر جدید» مصوب ۲۰۱۹ نیز برخلاف تحلیل‌های رایج، تغییر ماهوی در دگرترین ایجاد نکرده و بیشتر بازتاب‌دهنده اصلاحات سازمانی و سیاسی دوره شی جین‌پینگ است. همچنین شکافی میان ادبیات نظری که به سرعت از «جنگ هوشمند» سخن

استناد به این مقاله:

نورمحمدی، مرتضی (۱۴۰۵). از اطلاعاتی‌سازی تا جنگ هوشمند: هوش مصنوعی، راهبرد نظامی چین و پیامدها برای موازنه قدرت در شرق آسیا. پژوهشنامه نظم‌های منطقه‌ای آسیا، ۳ (۲)، ۳۴-۱.

* نویسنده مسئول:

E-mail address: mnourmohammadi@atu.ac.ir

Copyright: C 2026 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

می‌گوید و اسناد رسمی که همچنان «اطلاعاتی شدن» را مرحله غالب می‌دانند، مشاهده می‌شود. ادغام نظامی - غیرنظامی، اصلاحات ساختاری، تشکیل نیروی پشتیبانی راهبردی و رقابت فناورانه با آمریکا از محرک‌های اصلی این گذار هستند. در سطح منطقه‌ای، هوشمندسازی ارتش چین، چرخه‌ای از رقابت فناورانه و امنیتی را در شرق آسیا برانگیخته و واکنش آمریکا در قالب محدودیت صادرات نیمه‌رسانا، سرمایه‌گذاری در سامانه‌های خودمختار و تعمیق همکاری با ژاپن، کره جنوبی، استرالیا و تایوان را در پی داشته است. نتیجه اصلی، شکل‌گیری موازنه قدرت فناورانه‌ای پویا میان چین و آمریکا است که ثبات منطقه‌ای را متأثر می‌سازد.

واژگان کلیدی: هوش مصنوعی، چین، جنگ هوشمند، موازنه قدرت، شرق آسیا.

سرآغاز

تحولات فناورانه در ماهیت قدرت نظامی، الگوهای رقابت راهبردی و شیوه‌های اعمال قدرت در نظام بین‌الملل را به گونه‌ای بنیادین دگرگون ساخته است. در میان فناوری‌های نوظهور، هوش مصنوعی به دلیل قابلیت پردازش کلان‌داده‌ها، تصمیم‌گیری هوشمند، خودکارسازی سامانه‌های رزمی و ارتقای سرعت و دقت عملیات نظامی، به یکی از مهم‌ترین مولفه‌های تحول در قدرت نظامی دولت‌ها تبدیل شده است. هوش مصنوعی با نفوذ در چرخه کامل فرماندهی، کنترل، ارتباطات، اطلاعات، شناسایی و تصمیم‌گیری، ظرفیت آن را دارد که منطق جنگ، بازدارندگی و رقابت قدرت‌های بزرگ را به طور اساسی بازتعریف کند. از این رو، بسیاری از پژوهشگران از هوش مصنوعی به عنوان موتور اصلی «انقلاب جدید در امور نظامی» یاد می‌کنند که می‌تواند موازنه قدرت در سطوح منطقه‌ای و جهانی را تحت تأثیر قرار دهد.

در چنین بستری، چین، هوش مصنوعی را یکی از ارکان اصلی راهبرد ملی برای ارتقای قدرت، تحقق نوسازی نظامی و رقابت با ایالات متحده تلقی می‌کند. تحول راهبرد نظامی چین ریشه در ارزیابی این کشور از تغییر ماهیت جنگ‌های معاصر دارد. تجربه جنگ خلیج فارس (۱۹۹۱)، عملیات نظامی ناتو در کوزوو، جنگ عراق (۲۰۰۳) و پیشرفت‌های فناورانه ارتش آمریکا، رهبران و نظریه‌پردازان نظامی چین را به این جمع‌بندی رساند که برتری نظامی آینده بیش از آنکه به حجم نیرو و تجهیزات وابسته باشد، به توانایی تولید، پردازش و بهره‌برداری از اطلاعات و فناوری‌های هوشمند بستگی خواهد داشت. بر همین اساس، راهبرد نظامی چین از مفهوم «اطلاعاتی‌سازی»^۱ به سوی «هوشمندسازی»^۲ تحول یافته است؛ مفهومی که در آن هوش مصنوعی، الگوریتم‌های یادگیری ماشین، سامانه‌های خودمختار و تحلیل داده‌ها، هسته اصلی

برنامه‌ریزی، فرماندهی و اجرای عملیات نظامی را تشکیل می‌دهند. نتایج این تحول محدود به افزایش کارآمدی نظامی چین نیست، بلکه پیامدهای ژئوپلیتیک گسترده‌ای برای نظم امنیتی شرق آسیا و رقابت قدرت‌های بزرگ به همراه دارد. توسعه قابلیت‌های مبتنی بر هوش مصنوعی در حوزه‌هایی همچون سامانه‌های بدون سرنشین، موشک‌های هایپرسونیک، جنگ سایبری، سامانه‌های فضایی و فرماندهی هوشمند، موازنه نظامی میان چین و ایالات متحده را وارد مرحله‌ای جدید کرده و رقابت راهبردی دو کشور را از عرصه‌های متعارف به حوزه برتری فناورانه منتقل ساخته است. این تحول، امنیت تنگه تایوان، دریای چین جنوبی و دریای چین شرقی را بیش از پیش تحت تأثیر قرار داده و محاسبات بازدارندگی، مدیریت بحران و ثبات راهبردی در منطقه هند - اقیانوس آرام را با پیچیدگی‌های تازه‌ای مواجه کرده است.

بر این اساس، هدف این پژوهش تحلیل نقش هوش مصنوعی در تحول راهبرد نظامی چین و تبیین پیامدهای این تحول برای موازنه قدرت در شرق آسیا است. مقاله در پی پاسخ به این پرسش است که هوش مصنوعی چگونه راهبرد نظامی چین را از الگوی «اطلاعاتی سازی» به «هوشمندسازی» متحول ساخته و این تحول چه پیامدهایی برای موازنه قدرت و ثبات راهبردی در شرق آسیا داشته است؟ فرضیه پژوهش آن است که ادغام هوش مصنوعی در ساختار فرماندهی، تصمیم‌گیری و سامانه‌های رزمی ارتش آزادی‌بخش خلق، ضمن افزایش توانمندی‌های عملیاتی و بازدارندگی چین، موجب تغییر تدریجی موازنه قدرت به سود این کشور، تشدید رقابت راهبردی چین و ایالات متحده و افزایش پیچیدگی محیط امنیتی شرق آسیا شده است.

۱. پیشینه پژوهش

ادبیات مرتبط با موضوع پژوهش را می‌توان در دو دسته اصلی سازمان داد: دسته نخست، پژوهش‌هایی هستند که به‌طور کلی‌تر به کاربرد هوش مصنوعی در حوزه نظامی و پیامدهای آن برای مفاهیم راهبردی و امنیتی می‌پردازند. ایوب و پین (Ayoub

(Payne, 2016 &) استدلال می‌کنند، هوش مصنوعی برخلاف فناوری‌های نظامی پیشین، در سطح شناختی و سرعت تصمیم‌گیری عمل می‌کند و از این رو نظریه‌های کلاسیک راهبرد نظامی برای تبیین آن ناکافی‌اند. آن‌ها چارچوبی مقدماتی برای بازتعریف مفهوم راهبرد در محیط تصمیم‌گیری ماشینی پیشنهاد می‌دهند. هاتر و همکاران (Hunter et al., 2023) بر پایه مصاحبه با کارشناسان هوش مصنوعی در دانشگاه‌ها، اندیشکده‌ها و نهادهای نظامی آمریکا، چین و روسیه نشان می‌دهند هر سه کشور بر اساس مزیت نسبی متفاوتی (توسعه الگوریتمی در برابر پیاده‌سازی عملیاتی) عمل می‌کنند. یافته‌های آنان ادعاهای ساده‌انگارانه درباره برتری یک‌جانبه فناوریانه را به چالش می‌کشد. هاتر و همکاران (Hunter et al., 2024) در پژوهشی مکمل، همین روش مصاحبه‌محور را به حوزه جنگ اطلاعاتی و عملیات نفوذ گسترش می‌دهند. آنان برآنند که الگوی به‌کارگیری هوش مصنوعی در عملیات شناختی و اطلاعاتی هر کشور، بیش از آنکه تابع منطق فناوریانه یکسان باشد، از راهبرد کلان‌تر جنگ اطلاعاتی همان کشور پیروی می‌کند. جانسون (Johnson, 2022) به بررسی خودکارسازی چرخه تصمیم‌گیری فرماندهی در عصر ماشین‌های هوشمند می‌پردازد و استدلال می‌کند حذف کامل انسان از این چرخه، پاسخگویی و امکان اصلاح خطا را در سناریوهای پرمخاطره از میان می‌برد. جانسون (Johnson, 2024a) با بازخوانی پارادوکس کلاسیک «ثبات - بی‌ثباتی» در سایه سلاح هسته‌ای، نشان می‌دهد قابلیت‌های متعارف مبتنی بر هوش مصنوعی می‌تواند با ایجاد اعتماد کاذب به کنترل‌پذیری تشدید منازعه، آستانه شروع درگیری‌های متعارف میان قدرت‌های هسته‌ای را پایین بیاورد. نورمحمدی و تقی‌پور جوی (۱۴۰۳) بر پایه سه‌گانه کلاوزویتسی (خشونت، شانس - تصادف، سیاسی‌بودن)، اسناد راهبردی آمریکا، چین و روسیه را تحلیل می‌کنند و نشان می‌دهند هوش مصنوعی هر سه مؤلفه را دستخوش تحول کرده، بدون آنکه احتمال وقوع جنگ را کاهش دهد. دسته دوم، آثاری هستند که به‌طور مشخص تحول دکترین و راهبرد نظامی چین را در پرتو این فناوری بررسی می‌کنند. کانیا (Kania, 2021) گذار مفهومی ارتش چین از

دکترین جنگ «اطلاعاتی شده» به جنگ «هوشمند» را بررسی می‌کند و استدلال می‌کند این گذار فقط منبعث از رویکردهای آمریکایی نیست، بلکه ناشی بازتاب فرهنگ راهبردی و الزام‌های سازمانی خاص چین است. راسکا (Raska, 2021) با طرح مفهوم «موج ششم انقلاب در امور نظامی» نشان می‌دهد که موج مبتنی بر هوش مصنوعی، برخلاف موج‌های پیشین متمرکز بر فناوری اطلاعات، به‌طور نامتقارن در ابعاد سیاسی، راهبردی، فناورانه و عملیاتی گسترش می‌یابد. ویلیامز (Williams, 2021) با تحلیل راهبرد ادغام نظامی - غیرنظامی چین، نشان می‌دهد این راهبرد، مرز میان اقتصاد ملی و صنعت دفاعی را از همان مرحله طراحی فناوری از میان برمی‌دارد. این ویژگی، الگوی نوآوری دفاعی چین را از مدل‌های غربی متمایز می‌کند. هوروویتز (Horowitz, 2018) در تحلیلی نظری، پیامدهای رقابت فناورانه چین - آمریکا برای موازنه قدرت جهانی را بررسی و استدلال می‌کند که ماهیت دوگانه و غیرمتمرکز توسعه هوش مصنوعی، الگویی متفاوت از فناوری‌های نظامی کلاسیک برای توزیع قدرت میان دولت‌ها رقم می‌زند. چئونگ (Cheung, 2021) با ارائه چارچوبی مفهومی برای نوآوری دفاعی قرن بیست‌ویکم، رقابت ژئواستراتژیک و ژئواکونومیک فزاینده میان آمریکا و چین را عامل اصلی بازتعریف ماهیت و توزیع قدرت جهانی معرفی می‌کند. این اثر بستر کلان‌تری برای فهم رقابت فناورانه دو کشور فراهم می‌آورد. وثوقی، موسوی و بیگی (۱۳۸۹) نوسازی نظامی چین در پرتو انقلاب در امور نظامی پس از جنگ خلیج فارس و نگرانی‌های راهبردی پکن درباره تایوان را بررسی کرده‌اند. این پژوهش پیش از ظهور بحث هوش مصنوعی نظامی نگاشته شده اما چارچوب کلی نوسازی دکترینی چین را ترسیم می‌کند. فرهنگ‌دوست، رازانی و میرکوشش (۱۴۰۴) با تلفیق نظریه پسانسان‌گرایی و موازنه تهدید، استدلال می‌کنند رقابت هوش مصنوعی چین و آمریکا موجب انتقال محور موازنه تهدید از سطح نظامی سنتی به سطح قدرت فناورانه و الگوریتمی شده است. این پژوهش پیامدهای این رقابت را برای الزام‌های راهبردی ایران نیز تحلیل می‌کند.

مرور ادبیات نشان می‌دهد پژوهش‌های موجود یا بر ابعاد فناورانه این پدیده متمرکز شده‌اند یا رقابت فناورانه چین و ایالات متحده را صرفاً از منظر اقتصادی و صنعتی بررسی کرده‌اند. در مقابل، مطالعاتی که تحول دکترین نظامی چین را بر مبنای مفهوم «جنگ هوشمند» تحلیل کرده و پیامدهای آن را برای موازنه قدرت و ثبات راهبردی شرق آسیا تبیین کنند، همچنان محدود است.

۲. چارچوب نظری

نظریه موازنه قدرت، به‌عنوان هسته اصلی نوواقع‌گرایی ساختاری، از سوی والتز صورت‌بندی شده است. والتز استدلال می‌کند در نظام بین‌المللی که فاقد اقتدار مرکزی است، دولت‌ها به ناچار در پی بقای خود هستند و این تلاش برای بقا، صرف‌نظر از نیت آن‌ها، به‌طور نظام‌مند به شکل‌گیری موازنه قدرت میان بازیگران عمده می‌انجامد (Waltz, 1979: 102-128). از منظر والتز، ساختار نظام بین‌الملل - نه ویژگی‌های داخلی یا ایدئولوژیک دولت‌ها - تعیین‌کننده اصلی رفتار آن‌هاست؛ به بیان دیگر، توزیع قابلیت‌های مادی (به‌ویژه قدرت نظامی و اقتصادی) میان قدرت‌های بزرگ، متغیر مستقل اصلی برای تبیین ثبات یا بی‌ثباتی نظام بین‌الملل است (Waltz, 1979: 102-128). والتز میان دو مسیر اصلی موازنه‌سازی تمایز قائل می‌شود: موازنه‌سازی درونی، یعنی افزایش قابلیت‌های نظامی و اقتصادی داخلی از طریق رشد اقتصادی، نوسازی نظامی و نوآوری فناورانه و موازنه‌سازی بیرونی، یعنی شکل‌گیری اتحادها با دیگر دولت‌ها در برابر یک تهدید مشترک (Waltz, 1979: 118-123).

والتز، در بسط انتقادی این چارچوب، نشان می‌دهد که موازنه‌سازی بیرونی فقط واکنشی مکانیکی به توزیع مادی قدرت نیست؛ بلکه آنچه شکل‌گیری اتحادها را توضیح می‌دهد ادراک تهدید است که از ترکیب قدرت تجمعی، مجاورت جغرافیایی، قابلیت تهاجمی و نیت ادراک‌شده یک بازیگر ناشی می‌شود (Walt, 1987). این

بازتعریف برای تحلیل واکنش منطقه‌ای به هوش مصنوعی نظامی چین اهمیت دارد. تعمیق ائتلاف آمریکا و ژاپن را نه فقط واکنشی به رشد صرف قدرت مادی چین، بلکه واکنشی به افزایش ادراک تهدید ناشی از ماهیت این قابلیت‌های نوظهور تلقی کرد. در سطحی دیگر، پوزن با بررسی تطبیقی تحول دکترین نظامی بریتانیا، فرانسه و آلمان در دوران میان دو جنگ جهانی نشان می‌دهد که در مقایسه با تبیین‌های سازمانی و بوروکراتیک، فشارهای ساختاری موازنه قدرت تبیین قوی‌تری برای تغییرات بنیادین در دکترین نظامی دولت‌ها به دست می‌دهد (Posen, 1984: 34-81). در همین راستا، تحول هوش مصنوعی نظامی چین عمده‌تاً در قالب موازنه‌سازی درونی - یعنی سرمایه‌گذاری مستقیم در قابلیت‌های فناورانه داخلی از طریق تحول دکترینی و ادغام نظامی - غیرنظامی - صورت می‌گیرد، درحالی‌که واکنش آمریکا و متحدانش، ترکیبی از هر دو مسیر موازنه‌سازی درونی (کنترل صادرات، ابتکارهای فناورانه) و موازنه‌سازی بیرونی (تعمیق ائتلاف با ژاپن و سایر متحدان منطقه‌ای) را نشان می‌دهد.

محدودیت اصلی صورت‌بندی کلاسیک والتز آن است که بر سنجش قابلیت‌های نظامی قابل مشاهده و قابل سنجش سنتی (تعداد تسلیحات، اندازه ارتش، تولید ناخالص داخلی) تکیه دارد، درحالی‌که ارزیابی قدرت ناشی از فناوری‌های نوظهور همچون هوش مصنوعی - به دلیل ماهیت نرم‌افزاری، الگوریتمی و اغلب طبقه‌بندی‌شده آن - به مراتب دشوارتر است. برای رفع این محدودیت، این پژوهش از بسط مستقیم نظریه موازنه قدرت به حوزه هوش مصنوعی بهره می‌گیرد که هوروویتز آن را صورت‌بندی کرده است. هوروویتز، استدلال می‌کند هوش مصنوعی از این حیث یک مورد نظری بدیع در چارچوب موازنه قدرت است. برخلاف فناوری‌های نظامی کلاسیک (مانند سلاح‌های هسته‌ای) که الزام‌های مالی و صنعتی بسیار بالایی دارند و از این رو موازنه‌سازی درونی را به‌طور طبیعی محدود به تعداد اندکی از قدرت‌های بزرگ می‌کنند، هوش مصنوعی به دلیل ماهیت دوگانه، متن‌باز بودن بسیاری از الگوریتم‌های

پایه و اتکای گسترده به بخش تجاری غیرنظامی، آستانه ورود پایین‌تری برای موازنه‌سازی درونی فراهم می‌کند (Horowitz, 2018: 37-45).

اگر در دوران جنگ سرد موازنه‌سازی مؤثر محدود به دو ابرقدرت دارای منابع صنعتی و مالی عظیم بود، در عصر هوش مصنوعی امکان موازنه‌سازی درونی سریع‌تر و کم‌هزینه‌تر برای طیف وسیع‌تری از بازیگران، از جمله چین فراهم می‌شود (Horowitz, 2018: 46-52). به بیان دیگر، هورویتز نشان می‌دهد که ماهیت خود فناوری، سرعت و الگوی موازنه‌سازی درونی را تعیین می‌کند.

بر پایه این بسط نظری، این پژوهش سه مؤلفه عملیاتی از نظریه موازنه قدرت استخراج می‌کند که به تحلیل تجربی پژوهش کمک می‌کند:

نخست، موازنه درونی از طریق تحول دکترینی: بر پایه منطق والتزی، تغییر دکترین نظامی یک دولت را می‌توان شاهدهی از تلاش آن دولت برای موازنه‌سازی درونی در پاسخ به تغییر ادراک‌شده در توزیع قدرت یا ظهور فناوری‌های براندازنده تلقی کرد. از این منظر، گذار دکترینی ارتش چین از جنگ «اطلاعاتی‌شده» به جنگ «هوشمند» را می‌توان به‌عنوان تجلی موازنه‌سازی درونی چین در واکنش به ادراک شکاف فناورانه با آمریکا تحلیل کرد. این گذار مفهومی بازتاب ترکیبی از فرهنگ راهبردی خاص چین، الزام‌های سازمانی ارتش آزادی‌بخش خلق و واکنش مستقیم به ادراک این شکاف است (Kania, 2021: 515-542).

دوم، سازوکار نهادی موازنه‌سازی درونی: این پژوهش از شواهد تجربی درباره راهبرد «ادغام نظامی - غیرنظامی» چین بهره می‌گیرد که ویلیامز آن را سازوکار اصلی بسیج منابع اقتصادی و فناورانه داخلی برای موازنه‌سازی نظامی توصیف می‌کند (Williams, 2021: 8-14). این راهبرد که مرز میان اقتصاد ملی و صنعت دفاعی را از همان مرحله طراحی فناوری از میان برمی‌دارد، همان فرایندی است که والتز آن را «موازنه‌سازی درونی» می‌نامد و عبارت است از بسیج قابلیت‌های اقتصادی داخلی به سود افزایش قدرت نظامی نسبی دولت.

سوم، پیامد ساختاری برای موازنه قدرت منطقه‌ای: در نهایت، این پژوهش استدلال می‌کند پیامد نهایی موازنه‌سازی درونی چین را باید در تغییر توزیع نسبی قابلیت‌های نظامی میان چین و آمریکا در شرق آسیا سنجید. این پژوهش با تکیه بر تحلیل هورowitz، به این نکته توجه دارد که در حوزه فناوری‌های دومانظوره همچون هوش مصنوعی، سنجش این تغییر توزیع نمی‌تواند صرفاً بر شاخص‌های سنتی (تعداد تسلیحات) متکی باشد، بلکه باید کیفیت و سرعت فرایندهای فرماندهی - کنترل و تصمیم‌گیری را نیز که به مراتب دشوارتر قابل‌مشاهده و مقایسه‌اند، در نظر گیرد (Horowitz, 2018: 40-45).

بر پایه سه مؤلفه فوق، این پژوهش مدل تحلیلی زیر را برای بررسی تجربی موازنه قدرت در شرق آسیا پیشنهاد می‌کند: نخست، شواهد دکترینی و گفتمانی گذار به هوشمندسازی به‌عنوان شاخص آغازین موازنه‌سازی درونی چین بررسی می‌شود؛ دوم، سازوکارهای نهادی این موازنه‌سازی - به‌ویژه ادغام نظامی - غیرنظامی و نهادهای پژوهشی - تولیدی مرتبط - به‌عنوان سازوکار اجرایی این فرایند تحلیل می‌شوند؛ و سوم، واکنش آمریکا و متحدان منطقه‌ای آن (از طریق کنترل صادرات، مفاهیم عملیاتی رقیب و تعمیق ائتلاف‌ها) به‌عنوان پیامد ساختاری موازنه‌سازی درونی چین در چارچوب کلاسیک والتزی موازنه بیرونی/درونی سنجیده می‌شود.

۳. سیر تاریخی تحول راهبرد نظامی چین

تحول استراتژی نظامی چین را نمی‌توان صرفاً به توسعه کمی توانمندی‌های نظامی یا افزایش بودجه دفاعی این کشور تقلیل داد؛ این تحول، بازتاب تغییر در برداشت رهبران چین از ماهیت جنگ، محیط امنیتی، تهدیدهای اصلی و رابطه میان قدرت نظامی و اهداف سیاسی کشور بوده است. بررسی اسناد رسمی و نیمه‌رسمی نظامی چین از ۱۹۴۹ تاکنون، نشان می‌دهد ارتش آزادی‌بخش خلق در قالب آنچه اصطلاحاً «راهنمای راهبرد نظامی» نامیده می‌شود، ده بار راهبرد رسمی خود را در سال‌های ۱۹۵۶، ۱۹۶۰،

۱۹۶۴، ۱۹۷۷، ۱۹۸۰، ۱۹۸۸، ۱۹۹۳، ۲۰۰۴، ۲۰۱۴ و ۲۰۱۹ بازنگری کرده است (Wuthnow and Fravel, 2023: 1150-1152). وجه مشترک این مراحل، حفظ مفهوم «دفاع فعال» بوده است، اما محتوای عملیاتی این مفهوم متناسب با تغییر فناوری، محیط امنیتی و نوع تهدیدها دستخوش تحول شده است.

– **دوره مائو؛ جنگ خلق و دفاع فعال:** در نخستین دهه‌های جمهوری خلق چین، تفکر نظامی این کشور عمیقاً تحت تأثیر تجربه جنگ داخلی، جنگ با ژاپن و اندیشه نظامی مائو زدونگ قرار داشت. راهبرد نظامی چین بر مفهوم جنگ خلق^۱، بسیج گسترده نیروهای اجتماعی و دفاع از سرزمین در برابر تهاجم خارجی استوار بود (Fravel, 2019: 33-42). باین‌حال، «دفاع فعال» از همان ابتدا به معنای انفعال نظامی نبود؛ در برداشت چینی، دفاع در سطح راهبردی می‌توانست با عملیات تهاجمی در سطح عملیاتی و تاکتیکی همراه باشد، تمایزی که بعدها به یکی از عناصر پایدار استراتژی نظامی چین تبدیل شد. پنج راهبرد نخست (۱۹۵۶ تا ۱۹۸۰) همگی برای مقابله با یک تهاجم تمام‌عیار آمریکایی یا شوروی طراحی شده بودند و راهبردهای ۱۹۶۴ و ۱۹۷۷ به‌طور مشخص بر عقب‌نشینی راهبردی و عملیات غیرمتمرکز در قالب «فریب دادن دشمن به درون» از اوایل دهه ۱۹۳۰ تأکید داشتند.

– **دوره دنگ شیائوپینگ؛ گذار از جنگ همه‌جانبه به جنگ‌های محدود:** پس از مرگ مائو، رهبری جدید چین به این نتیجه رسید که احتمال وقوع جنگ جهانی تمام‌عیار کاهش یافته و در مقابل، چین باید برای جنگ‌های محلی و محدود بر پیرامون خود آماده شود. این تحول در راهبرد ۱۹۸۸ برای نخستین بار به‌طور رسمی بر «جنگ‌های محلی» به‌جای «جنگ کامل» تمرکز کرد (Wuthnow and Fravel, 2023: 1156). در این مرحله، کیفیت نیروها، فناوری نظامی، تحرک و توانایی انجام عملیات در محیط‌های

محدود اهمیت بیشتری یافت؛ چین از الگوی «جنگ همه‌جانبه برای دفاع از سرزمین» به سمت الگوی «جنگ محدود برای تأمین منافع و امنیت ملی» حرکت کرد.

- جنگ خلیج فارس و انقلاب در تفکر نظامی چین: جنگ خلیج فارس در سال ۱۹۹۱ نقطه عطف تعیین‌کننده‌ای بود. نمایش قدرت آمریکا در جنگ شبکه‌محور، تسلیحات دقیق و برتری اطلاعاتی، رهبران نظامی چین را متقاعد کرد که ماهیت جنگ مدرن در حال تغییر است. در واکنش، کمیسیون نظامی مرکزی در سال ۱۹۹۳ راهبرد «پیروزی در جنگ‌های محلی تحت شرایط فناوری پیشرفته» را تدوین کرد. برای نخستین بار به‌کارگیری فناوری پیشرفته در جنگ و آغاز گذار ارتش آزادی‌بخش خلق به عملیات مشترک را در کانون توجه قرار داد، روندی که مدرن‌سازی ارتش را تا امروز هدایت کرده است (McReynolds, 2016: 1-10).

- از جنگ فناورانه به جنگ اطلاعاتی: راهبرد ۲۰۰۴ تنها یک تعدیل جزئی بر راهبرد ۱۹۹۳ بود، اما با اهمیتی بنیادین و «اطلاعاتی‌سازی» به ویژگی غالب و تعریف‌کننده ماهیت جنگ ارتقا یافت. در این مرحله، هدف اصلی ارتش آزادی‌بخش خلق کسب برتری اطلاعاتی و تبدیل آن به برتری عملیاتی بود؛ مفهوم «عملیات هماهنگ مشترک» نیز در همین راهبرد معرفی شد که بعدها به «عملیات مشترک یکپارچه» تکامل یافت (Burke et al., 2020: 6-8).

- دوره شی جین‌پینگ؛ اصلاح ساختاری و ایجاد ارتش مشترک: با روی کار آمدن شی جین‌پینگ، تحول استراتژی نظامی چین وارد مرحله جدیدی شد که راهبرد ۲۰۱۴ - پیروزی در جنگ‌های محلی اطلاعاتی‌شده - زمینه‌ساز آن بود. دلیل اصلی تدوین این راهبرد، فراهم کردن توجیه راهبردی برای اصلاحات سازمانی بی‌سابقه‌ای بود که از اواخر ۲۰۱۵ آغاز شدند. اصلاحاتی همچون کاهش ۳۰۰ هزار نفری پرسنل، انحلال ادارات کل سنتی، بازسازی بوروکراسی کمیسیون نظامی مرکزی، ایجاد فرماندهی‌های منطقه‌ای جدید، تأسیس نیروی پشتیبانی راهبردی و تغییرات ساختاری در نیروی زمینی و هوایی (Wuthnow and Fravel, 2023: 1169-1170). این اصلاحات نشان می‌دهد

چین دیگر صرفاً به دنبال افزایش کمی و کیفی تسلیحات نبود، بلکه می‌کوشید کل ساختار نظامی را متناسب با ماهیت جدید جنگ بازطراحی کند. در این چارچوب، جنگ آینده به‌عنوان رقابتی میان سیستم‌ها درک می‌شود، نه صرفاً میان تسلیحات یا نیروهای منفرد.

- **راهبرد نظامی «عصر جدید» (۲۰۱۹):** تحلیل وثنو و فراول از منابع رسمی و نیمه‌رسمی چینی نشان می‌دهد که در هیچ‌یک از شش مؤلفه اصلی راهنمای راهبردی - دشمن راهبردی، جهت راهبردی، مبنای آمادگی نظامی، شکل اصلی عملیات، اندیشه راهنمای عملیات و اندیشه راهنمای راهبردی - تغییر محتوایی رخ نداده است؛ دشمن راهبردی همچنان تایوان و آمریکا است، جهت راهبردی همچنان جنوب شرق/اقیانوس آرام غربی است و مبنای آمادگی نظامی همچنان «جنگ‌های محلی اطلاعاتی‌شده» است، نه «جنگ هوشمند» (Wuthnow and Fravel, 2023: 1160-1166). تنها تغییر واقعی، بازبرچسب‌گذاری «اندیشه راهنمای راهبردی» به «اندیشه راهبرد نظامی شی جین‌پینگ» بود. محرک اصلی این بازنگری، نه عوامل نظامی، بلکه متغیرهای سیاسی بود. در واقع، این اصلاحات با هدف هم‌راستاسازی برندسازی نظامی با شعار «عصر جدید» حزب کمونیست و تحکیم میراث شخصی شی جین‌پینگ به‌عنوان معمار راهبرد نظامی انجام شد.

- **از جنگ اطلاعاتی به جنگ هوشمند:** با آنکه نظریه‌پردازان نظامی چین برآنند که چین وارد دوره آمادگی برای «جنگ‌های محلی اطلاعاتی با ویژگی‌های هوشمندسازی‌شده» شده است و ویراست ۲۰۲۰ علم راهبرد نظامی بر مفهوم «هوشمندسازی» به‌مراتب بیشتر از ویراست‌های پیشین تأکید می‌کند (نوروزی و محمودی برام، ۱۴۰۴: ۱۱)، کمیسیون نظامی مرکزی هنوز به‌طور رسمی «مبنای آمادگی برای مبارزه نظامی» را به هوشمندسازی تغییر نداده است (Wuthnow and Fravel, 2023: 1171-1173). سند سفید دفاعی ۲۰۱۹ نیز جنگ‌های هوشمند را پدیده‌ای نوظهور توصیف می‌کند، نه محور اصلی آمادگی نظامی. کائیا تأیید می‌کند که گذار مفهومی ارتش چین به جنگ هوشمند هنوز در مرحله دکترینی - گفتمانی قرار دارد و کاملاً در ساختار رسمی نهادینه

نشده است (Kania, 2021: 515-520). راسکا نیز این وضعیت را در چارچوب نظری موج ششم انقلاب در امور نظامی تبیین می‌کند و تأکید دارد که هیچ‌یک از موج‌های پیشین انقلاب در امور نظامی به‌طور کامل به اهداف مفهومی اعلامی خود دست نیافته‌اند، زیرا مفروضات جاه‌طلبانه همواره از امکانات واقعی فراتر می‌روند (Raska, 2021: 456-460).

این تمایز میان گفتمان نظری هوشمندسازی و واقعیت محافظه‌کارانه دکترین رسمی که همچنان بر پایه «اطلاعاتی سازی» باقی مانده است؛ یکی از مهم‌ترین یافته‌های تجربی این پژوهش است. چین در حال آماده‌سازی مفهومی و نظری برای گذار به جنگ هوشمند است، اما رهبری این کشور هنوز تصمیم نگرفته است این گذار را به صورت رسمی در راهنمای راهبردی نظامی ثبت کند. این موضوع، نشانه تصمیم آگاهانه رهبری چین است برای تمرکز ارتش آزادی‌بخش ملی بر آنچه ضروری و دست‌یافتنی است.

۴. نقش هوش مصنوعی در تحول راهبرد نظامی چین

همان‌گونه که در بخش پیشین نشان داده شد، گذار مفهومی چین از جنگ «اطلاعاتی شده» به جنگ «هوشمند» هنوز به‌طور رسمی در راهنمای راهبردی نظامی نهادینه نشده است. باین‌حال، این محافظه‌کاری دکترینی به‌هیچ‌وجه به معنای توقف در سطح عملیاتی و نهادی نیست؛ بلکه همان الگویی را بازتاب می‌دهد که هوروویتز در بسط نظریه موازنه قدرت به حوزه فناوری‌های نوظهور پیش‌بینی می‌کند. از آنجا که آستانه ورود مالی و سازمانی هوش مصنوعی، برخلاف فناوری‌های نظامی کلاسیک، نسبتاً پایین است، موازنه‌سازی درونی یک دولت می‌تواند در سطح عملیاتی و نهادی به‌مراتب سریع‌تر از سطح دکترینی رسمی پیش برود (Horowitz, 2018: 37-45). این بخش با تکیه بر شواهد تجربی و اسناد نیمه‌رسمی نظامی چین، نشان می‌دهد که فناوری‌های نوظهور به‌ویژه هوش مصنوعی، کلان‌داده، محاسبات ابری و سامانه‌های خودمختار- در حال بازتعریف قابلیت‌های عملیاتی ارتش آزادی‌بخش خلق به‌عنوان

سازوکار اصلی موازنه‌سازی درونی چین‌اند، حتی پیش از آنکه این تحول در سطح راهنمای راهبردی رسمی بازتاب یابد.

نقطه عزیمت موازنه‌سازی درونی، راهبرد «ادغام نظامی - غیرنظامی»^۱ است که ویلیامز آن را سازوکار اصلی انتقال فناوری‌های نوظهور از بخش تجاری به کاربرد نظامی در چین توصیف می‌کند (Williams, 2021: 8-14). این راهبرد، برخلاف الگوهای غربی نوآوری دفاعی که بیشتر بر قراردادهای پیمانکاری میان دولت و شرکت‌های خصوصی متکی‌اند، از همان مرحله طراحی فناوری، مرز میان اقتصاد ملی و صنعت دفاعی را از میان برمی‌دارد و از این حیث، مصداق عملیاتی مفهوم «موازنه درونی» والتز در حوزه فناوری‌های دومانظوره است. این روند از طریق بسیج مستقیم منابع اقتصادی و علمی جامعه غیرنظامی به سود افزایش قدرت نظامی نسبی دولت پیگیری می‌شود (رضاپور، ۱۴۰۴: ۱۶۶). این فرایند را می‌توان در قالب مفاهیم نوآوری بومی و نوآوری مستقل چین صورت‌بندی کرد که هدف آن‌ها شناسایی، جذب، هضم و بازآفرینی انتقال فناوری از بخش‌های تحقیق و توسعه تجاری جهانی به ارتش است (Cheung, 2016: 728-740). این سازوکار نهادی از ژانویه ۲۰۱۷ با تأسیس کمیسیون مرکزی توسعه ادغام نظامی - غیرنظامی رسمیت یافت؛ این کمیسیون در نخستین نشست خود پنج حوزه اولویت‌دار - دریایی، فضایی، سایبری، زیستی و انرژی نو - را تعیین کرد، اما پس از سخنرانی شی جین‌پینگ درباره توسعه هوشمندسازی نظامی در

۱. ادغام نظامی - غیرنظامی (Military-Civil Fusion) راهبرد ملی چین است که با هدف یکپارچه‌سازی ظرفیت‌های علمی، صنعتی و فناورانه بخش غیرنظامی با نیازهای دفاعی و نظامی طراحی شده است. این سیاست می‌کوشد با حذف مرز میان صنایع دفاعی و تجاری، فناوری‌های دومانظوره مانند هوش مصنوعی، نیمه‌هادی‌ها، رباتیک، محاسبات کوانتومی و فناوری فضایی را به‌طور هم‌زمان در خدمت توسعه اقتصادی و نوسازی ارتش آزادی‌بخش خلق قرار دهد. از سال ۲۰۱۵، این راهبرد به ابتکار شی جین‌پینگ به سطح یک راهبرد ملی ارتقا یافت و به یکی از ارکان اصلی برنامه مدرن‌سازی نظامی و تحقق جنگ هوشمند تبدیل شد (Evron and Bitzinger, 2023).

کنگره نوزدهم حزب (اکتبر ۲۰۱۷)، هوش مصنوعی نیز به این فهرست افزوده شد (Yatsuzuka, 2022: 29-30).

محرك شتاب‌دهنده موازنه‌سازی درونی را باید در ادراک چین از یک تهدید بیرونی جست‌وجو کرد. یاتسوزوکا با تحلیل محتوای سرمقاله‌های روزنامه ارتش آزادی‌بخش خلق نشان می‌دهد که اگرچه اصطلاح جنگ هوشمند از اوایل دهه ۲۰۰۰ در میان برخی پژوهشگران نظامی چین مطرح بود، این بحث تا اواسط دهه ۲۰۱۰ به سطح رهبری ارتش گسترش نیافت. محرك تعیین‌کننده این گسترش، مشاهده «راهبرد افست سوم»^۱ آمریکا بود. در نوامبر ۲۰۱۴، وزارت دفاع آمریکا ابتکار نوآوری دفاعی خود را با محوریت هوش مصنوعی اعلام کرد و از اوایل ۲۰۱۵ پژوهشگران ارتش چین این راهبرد را هم شاهی بر مرکزیت هوش مصنوعی در نوآوری نظامی آینده و هم تلاشی آمریکایی برای مهار رشد چین تفسیر کردند (Yatsuzuka, 2022: 22-23).

اگرچه ارتش چین تعریف رسمی و الزام‌آوری برای جنگ هوشمند ارائه نکرده است، اما پژوهشگران دانشگاه دفاع ملی ارتش آزادی‌بخش خلق، تعریفی نسبتاً پذیرفته‌شده در سطح آکادمیک ارائه داده‌اند: «جنگ یکپارچه در حوزه‌های زمین، دریا، هوا، فضا، الکترومغناطیس، سایبر و شناخت، با استفاده از تسلیحات و تجهیزات

۱. راهبرد افست سوم (Third Offset Strategy) ابتکار وزارت دفاع آمریکا بود که در سال ۲۰۱۴ و در دوره وزارت دفاع چاک هیگل معرفی شد و در سال‌های بعد توسعه یافت. هدف اصلی این راهبرد، حفظ برتری نظامی آمریکا در برابر قدرت‌های نوظهوری مانند شی جین‌پینگ و روسیه از طریق بهره‌گیری از فناوری‌های پیشرفته به‌ویژه هوش مصنوعی بود. در ادبیات دفاعی آمریکا، افست به معنای استفاده از مزیت فناورانه برای جبران برتری‌های رقیب است. افست اول (دهه ۱۹۵۰): اتکا به سلاح‌های هسته‌ای برای جبران برتری متعارف شوروی؛ افست دوم (دهه ۱۹۷۰ و ۱۹۸۰): توسعه تسلیحات هدایت‌شونده دقیق، سامانه‌های شناسایی و فناوری‌های پنهانکار برای حفظ برتری نظامی؛ و افست سوم (از ۲۰۱۴): بهره‌گیری از هوش مصنوعی، سامانه‌های خودمختار، کلان‌داده، یادگیری ماشین، رایانش ابری، رباتیک و همکاری انسان - ماشین برای حفظ برتری در برابر چین و روسیه. راهبرد افست سوم بر این فرض استوار بود که رقابت آینده نه بر پایه تعداد نیروها یا حجم تجهیزات، بلکه بر سرعت تصمیم‌گیری، برتری اطلاعاتی و هوشمندسازی عملیات نظامی شکل خواهد گرفت (Work & Grant, 2019).

هوشمند، بر پایه سامانه اطلاعاتی اینترنت اشیا» (Yatsuzuka, 2022: 18). از دیدگاه پژوهشگران آکادمی علوم نظامی چهار ویژگی، جنگ هوشمند را از جنگ اطلاعاتی متمایز می‌کند: نخست، گلوگاه اصلی از جمع‌آوری اطلاعات به پردازش حجم عظیم داده‌های چندبعدی منتقل می‌شود؛ دوم، تصمیم‌گیری از تفکر صرفاً انسانی به ادغام با «هوش جمعی ابری» تغییر می‌کند؛ سوم، تمرکز از دقت ضربه به همکاری ازدحامی عوامل هوشمند منتقل می‌شود؛ و چهارم، میدان نبرد از حوزه فیزیکی به حوزه‌های غیرفیزیکی از جمله حوزه شناختی گسترش می‌یابد، تا جایی که رقابت شناختی به دومین میدان نبرد مهم پس از حوزه فیزیکی و اطلاعاتی بدل می‌شود (Yatsuzuka, 2022: 27-28).

این چارچوب مفهومی با شواهد عملیاتی محکمی همراه است که نشان می‌دهند موازنه‌سازی درونی چین از سطح گفتمانی فراتر رفته است. مرکز امنیت و فناوری‌های نوظهور جورج‌تاون با تحلیل هزاران درخواست پیشنهاد رسمی ارتش چین در بازه ۲۰۲۳-۲۰۲۴ نشان می‌دهد اولویت اصلی پکن، توسعه سامانه‌های فرماندهی، کنترل، ارتباطات، رایانه، سایبر، اطلاعات، شناسایی و هدف‌گیری است و تمرکز آن بر سامانه‌های پشتیبان تصمیم‌گیری، فرماندهی، ترکیب داده‌های حسگری چندمنبعی و افزایش خودمختاری سامانه‌های بدون سرنشین است. نکته روش‌شناختی مهم این گزارش، مستندسازی چرخه‌های نمونه‌سازی سریع سه تا شش‌ماهه از تامین‌کنندگان تجاری است که سرعت عملی این انتقال فناوری را، فراتر از آنچه گفتمان رسمی دکترینی القا می‌کند، آشکار می‌سازد (Probasco, Bresnick and McFaul, 2026). شواهد میدانی نیز این روند را در حوزه‌های متعدد تأیید می‌کنند: در حوزه دریایی، الگوریتم هوش مصنوعی برای بهبود پدافند هوایی ناوچه «چین‌ژو» به‌کار گرفته شده است؛ در حوزه سامانه‌های خودمختار، آزمایش‌های میدانی قابلیت کنترل هم‌زمان حدود دویست پهپاد توسط یک اپراتور را نشان داده‌اند؛ و در حوزه موشکی و هوایی، پژوهش بر موشک‌های هوشمند، مهمات پرسه‌زن و پهپادهای «همراه وفادار» متمرکز است

(Yang, et al. 2026). در حوزه پردازش اطلاعات نیز، ارتش چین از اوایل ۲۰۲۵ مدل‌های زبانی بزرگ بومی (از جمله خانواده دیپ‌سیک) را با هدف افزایش سرعت پردازش و کاهش وابستگی به فناوری خارجی برای تحلیل داده‌های اطلاعاتی به کار گرفته است.

در سطح نیروهای رزمی، نیروی پشتیبانی راهبردی که در پایان ۲۰۱۵ تأسیس شد، نقش آزمایش فناوری جدید را در کنار مسئولیت‌های امنیت اطلاعاتی بر عهده دارد و در سند سفید دفاعی ۲۰۱۹ به‌صراحت بازوی توسعه نیروهای رزمی از نوع جدید معرفی شده است. در حوزه پژوهش و آموزش نیز، مؤسسه نوآوری علوم و فناوری دفاع ملی (تأسیس ۲۰۱۷) زیرمجموعه آکادمی علوم نظامی و دانشکده علوم و فناوری هوش در دانشگاه ملی فناوری دفاع، مسئولیت پژوهش مستقیم درباره جنگ هوشمند را بر عهده گرفته‌اند (Yatsuzuka, 2022: 30-31).

با این‌همه، رهبری نظامی چین نیز به محدودیت واقعی این موازنه‌سازی آگاه است. کای مینگ‌چون و لو شوکون، پژوهشگران مؤسسه مهندسی سامانه‌های الکترونیک پکن، گذار به جنگ هوشمند را در سه مرحله ترسیم کرده‌اند: مرحله اولیه (تا ۲۰۲۰) با محوریت کاربرد هوش مصنوعی در تجهیزات؛ مرحله میانی (تا ۲۰۳۰) با محوریت عملیات بدون سرنشین و همکاری انسان - ماشین؛ و مرحله پیشرفته (تا ۲۰۴۵) با محوریت مدیریت هوشمند چندلایه تمام منابع نظامی (Yatsuzuka, 2022: 28). این جدول زمانی سی‌ساله نشان می‌دهد کمیسیون نظامی مرکزی هنوز به‌طور رسمی مبنای آمادگی نظامی را به هوشمندسازی تغییر نداده و نیز تاییدی بر این نکته نظری است که حتی فناوری با آستانه ورود پایین نیز به الزام‌های سرمایه سازمانی معینی برای جذب کامل نیاز دارد؛ دقیقاً همان متغیری که هوروویتز آن را در کنار الزام‌های مالی، شرط دوم سرعت انتشار قدرت نظامی می‌داند (Horowitz, 2010: 5-30). افزون بر این، چهار چالش ساختاری بلندمدت - تنش میان حفظ حلقه انسانی در فرماندهی و کسب برتری سرعت، تنش میان کنترل حزبی و تخصص‌گرایی فناورانه، کمبود نیروی متخصص در

رقابت با بخش خصوصی و فقدان تجربه جنگی واقعی از زمان جنگ چین و ویتنام - توان چین برای تحقق کامل جنگ هوشمند را محدود می‌کنند. چین برای جبران این کمبود، به تجربه شبه‌رزمی یعنی آزمایش پهپادها در گشت‌زنی مناطق مورد مناقشه و صدور گسترده پهپادهای مسلح به خاورمیانه، به‌عنوان جایگزینی برای تجربه رزمی مستقیم روی آورده است (Yatsuzuka, 2022: 35-36). مجموع این شواهد تصویری دوجبه‌ای و در عین حال مرتبط با چارچوب نظری این پژوهش ارائه می‌دهد. آنچه در سطح دکترین رسمی محافظه‌کاری آگاهانه به نظر می‌رسد، در سطح نهادی و عملیاتی، موازنه‌سازی درونی شتابانی را نشان می‌دهد که از طریق ادغام نظامی - غیرنظامی و تأسیس نهادهای تخصصی تحقق یافته است.

۵. پیامدها برای موازنه قدرت در شرق آسیا

پس از بررسی سیر تاریخی دکترین نظامی چین، سازوکارهای نهادی ادغام نظامی - غیرنظامی و شواهد عملیاتی کاربرد هوش مصنوعی در ارتش آزادی‌بخش خلق، اکنون می‌توان به پرسش نهایی پژوهش بازگشت. این تحولات چه پیامدی برای موازنه قدرت در شرق آسیا دارند؟ پاسخ به این پرسش، بر پایه چارچوب نظری این مقاله، مستلزم بازخوانی یافته‌های تجربی پیشین از دو منظر تکمیلی است که هر دو مستقیماً از منطق والتزی موازنه‌سازی درونی و بیرونی و بسط آن توسط هوروویتز به حوزه فناوری‌های دومنظوره، استخراج می‌شوند: نخست، واکنش راهبردی آمریکا و متحدانش به موازنه‌سازی درونی چین و دوم، ارزیابی واقع‌بینانه از فاصله میان جاه‌طلبی گفتمانی و ظرفیت واقعی چین که سرعت و عمق هرگونه بازتوزیع قدرت را تعیین می‌کند.

نخستین نکته‌ای که از بازخوانی این یافته‌ها آشکار می‌شود، ماهیت چرخه‌ای و کنش - واکنشی رابطه فناوریانه چین و آمریکا است. در نظام آنارشیک، تلاش یک دولت برای موازنه‌سازی درونی، به‌ناچار واکنش موازنه‌ساز طرف مقابل را برمی‌انگیزد، حتی بدون

آنکه هیچ‌یک از طرفین لزوماً نیت تهاجمی داشته باشد. راهبرد افست سوم آمریکا در ۲۰۱۴ که آگاهی ارتش چین از جنگ هوشمند را برانگیخت، خود بازتاب تلاش واشنگتن برای مقابله با رشد قابلیت‌های نظامی چین بود؛ اما نویسندگان چینی به‌نوبه خود این راهبرد آمریکایی را واکنشی به توسعه ابزارهای چین برای هدف قرار دادن آسیب‌پذیری‌های ارتش آمریکا تفسیر می‌کنند (Lee, 2024). این چرخه در سطح سیاست‌گذاری کلان نیز تداوم یافته است. در پاییز ۲۰۲۲، آمریکا کنترل صادرات گسترده‌ای بر تراشه‌های نیمه‌هادی پیشرفته اعمال کرد که با هدف محدودسازی پیشرفت چین در هوش مصنوعی دفاعی توجیه شد. این کنترل صادرات را می‌توان مصداق دقیق موازنه‌سازی درونی آمریکایی در برابر موازنه‌سازی درونی چینی تلقی کرد.

همین الگوی کنش - واکنش را می‌توان در سطح دقیق‌تر تحول مفاهیم عملیاتی نیز مشاهده کرد، جایی که موازنه‌سازی درونی از سطح تجهیزات و زیرساخت به سطح دکترین عملیاتی تسری یافته است. مفهوم نوظهور چینی «جنگ دقیق چنددامنه‌ای» که وزارت دفاع آمریکا آن را «مفهوم عملیاتی محوری جدید» ارتش چین توصیف می‌کند، در واکنش به مفهوم آمریکایی «فرماندهی و کنترل مشترک همه‌دامنه‌ای» شکل گرفته و با هدف نشانه‌گیری آسیب‌پذیری‌های سامانه عملیاتی آمریکا از طریق سیستم اطلاعاتی شبکه‌ای چین طراحی شده است. این رابطه دوسویه، همان الگوی رقابت تسلیحاتی کلاسیک است که موازنه‌سازی درونی متقابل دو قدرت بزرگ را در سطح دکترینی و نه صرفاً تسلیحاتی، بازتاب می‌دهد (Hunter et al., 2023: 220-225). اهمیت این یافته در آن است که نشان می‌دهد موازنه‌سازی درونی امروز دیگر محدود به انباشت کمی تسلیحات نیست، بلکه شامل رقابت مستقیم بر سر طراحی معماری اطلاعاتی و فرماندهی است؛ سطحی از رقابت که سنجش آن با شاخص‌های سنتی موازنه قدرت (تعداد تسلیحات، حجم بودجه) دشوارتر است.

این تشدید متقابل ادراک ناامنی، پیامد مهمی برای ثبات راهبردی منطقه دارد که فراتر از چارچوب صرفاً کمی موازنه قدرت می‌رود. از آنجا که هوش مصنوعی،

برخلاف فناوری‌های نظامی متعارف، در فرایند تصمیم‌گیری و تشخیص تهدید دخالت می‌کند، ابهام ذاتی این فناوری که ناشی از ماهیت جعبه سیاه الگوریتم‌های یادگیری ماشین و احتمال بروز رفتارهای نوظهور غیرقابل پیش‌بینی است می‌تواند اعتماد فرماندهان به کنترل‌پذیری تشدید منازعه را به‌طور کاذب افزایش دهد و از این رهگذر آستانه شروع درگیری‌های متعارف را در سناریوهای بحرانی پایین بیاورد (Johnson, 2024b: 10-15). این ریسک در ادبیات نظامی چین نیز بازتاب یافته است؛ جایی که نویسندگان نظامی این کشور قابلیت هوش مصنوعی برای دست‌کاری ادراک شناختی حریف و کنترل مستقیم سامانه‌های حریف در چارچوب عملیات حوزه شناختی را مورد توجه قرار می‌دهند (Lee, 2024). نکته مهم آن است که چین با وجود این نگرانی‌ها، در سطح دیپلماتیک موضعی محتاطانه اتخاذ کرده و در بیان مواضع خود به کنوانسیون سلاح‌های متعارف سازمان ملل (۲۰۲۱) استناد می‌کند که سامانه‌های تسلیحاتی باید تحت کنترل انسانی باشند و از کشورها می‌خواهد از جست‌وجوی برتری نظامی مطلق بپرهیزند.

اگر واکنش مستقیم آمریکا از طریق کنترل صادرات و رقابت دکترینی، مصداق موازنه‌سازی درونی است، شواهد این پژوهش نشان می‌دهند این رقابت هم‌زمان موازنه‌سازی بیرونی را نیز در سطح منطقه‌ای فعال کرده است. «ابتکار رپلیکتور»^۱

۱. ابتکار رپلیکتور (Replicator Initiative) برنامه‌ای است که در سال ۲۰۲۳ توسط وزارت دفاع آمریکا معرفی شد و هدف آن، استقرار سریع هزاران سامانه خودمختار و نیمه‌خودمختار کم‌هزینه در حوزه‌های هوایی، دریایی و زمینی طی بازه‌ای کوتاه است. این ابتکار با اتکا به هوش مصنوعی، سامانه‌های بدون سرنشین، تولید انبوه و فناوری‌های تجاری، در پی ایجاد مزیت عددی و عملیاتی برای نیروهای آمریکایی در برابر توانمندی‌های رو به رشد چین، به‌ویژه در منطقه هند - اقیانوس آرام است. از منظر راهبردی، ابتکار رپلیکتور نشان‌دهنده تغییر رویکرد آمریکا از اتکا به تعداد محدودی سامانه‌های بسیار پیشرفته و گران‌قیمت به سمت بهره‌گیری از انبوه سامانه‌های خودمختار مبتنی بر هوش مصنوعی است. این تحول بیانگر آن است که در رقابت نظامی آینده، برتری صرفاً از طریق کیفیت تجهیزات حاصل نمی‌شود، بلکه ترکیب هوش مصنوعی، خودمختاری و تولید انبوه می‌تواند

آمریکا که تاکاهاشی آن را محور اصلی رقابت تسلیحاتی کیفی - کمی معاصر میان آمریکا و چین توصیف می‌کند، با هدف مقابله با راهبرد «منع دسترسی/منع مانور» چین و تقویت بازدارندگی منطقه‌ای از طریق استقرار ارزان‌قیمت و انبوه سامانه‌های بدون سرنشین مجهز به هوش مصنوعی طراحی شده است (Takahashi, 2025). این ابتکار نشان می‌دهد آمریکا، به‌جای تکیه صرف بر برتری کیفی سنتی که هزینه فزاینده‌ای دارد، اکنون می‌کوشد برتری کیفی و کمی را از طریق فناوری هوش مصنوعی ترکیب کند. به بیان دیگر، رقابت هوش مصنوعی نظامی چین - آمریکا، به‌جای آنکه یک رقابت دوجانبه باقی بماند، در حال بازتعریف معماری امنیتی کل منطقه هند - اقیانوس آرام از طریق تعمیق ائتلاف‌های آمریکا با ژاپن و سایر متحدان است؛ روندی که همان دو مسیر موازنه‌سازی والتزی (درونی و بیرونی) را به‌طور هم‌زمان و در تعامل با یکدیگر به نمایش می‌گذارد.

بالاین‌همه، برای جمع‌بندی دقیق این پیامدها، ضروری است از اغراق درباره سرعت این تحول پرهیز و ارزیابی واقع‌بینانه‌ای از شکاف میان جاه‌طلبی گفتمانی و ظرفیت واقعی چین ارائه شود. به نظر نمی‌رسد چین در آستانه ربودن برتری قطعی از آمریکا و متحدانش در کاربرد نظامی هوش مصنوعی باشد. ارتش چین با کمبود استعداد متخصص هوش مصنوعی (با کسری برآوردشده نزدیک به ۴۸۰ هزار نفر تا ۲۰۲۲)، دشواری رقابت با بخش خصوصی بر سر جذب نیرو و فقدان اجماع رسمی درباره ویژگی‌های بنیادین هوش مصنوعی نظامی دست‌به‌گriیان است (Lee, 2024). این محدودیت‌ها همان الزام‌های سرمایه‌سازمانی هستند که هوروویتز، در کنار الزام‌های مالی، آن را شرط دوم و تعیین‌کننده سرعت انتشار قدرت نظامی می‌داند.

مجموع این یافته‌ها نشان می‌دهد پیامد هوش مصنوعی برای موازنه قدرت در شرق آسیا را نمی‌توان در یک ارزیابی ایستا - «چین برتری یافته» یا «چین هنوز عقب است» - خلاصه کرد، بلکه باید آن را به مثابه فرایندی پویا و چندلایه درک کرد که در آن تحول دکترینی و نهادی داخلی چین به طور فزاینده قابلیت‌های عملیاتی واقعی می‌آفریند؛ این تحول محرک واکنش راهبردی آمریکا از طریق کنترل صادرات، تحول مفاهیم عملیاتی رقیب و ابتکارهایی مانند رپلیکتور شده است؛ این رقابت متقابل، به جای آنکه به رقابت دوجانبه چین و آمریکا محدود بماند، به بازآرایی شبکه ائتلاف‌های امنیتی آمریکا در منطقه هند - اقیانوس آرام انجامیده است. واشنگتن ضمن تعمیق اتحادهای دوجانبه با ژاپن، کره جنوبی، استرالیا و فیلیپین، سازوکارهای چندجانبه‌ای همچون گفت‌وگوی امنیتی چهارجانبه (کوآد) با مشارکت آمریکا، ژاپن، هند و استرالیا و نیز پیمان آکوس^۱ میان آمریکا، بریتانیا و استرالیا را برای تقویت بازدارندگی در برابر چین توسعه داده است (International Institute for Strategic Studies, 2024). افزون بر این، ارتقای همکاری‌های سه‌جانبه آمریکا، ژاپن و کره جنوبی پس از اجلاس کمپ‌دیوید در سال ۲۰۲۳، افزایش دسترسی نیروهای آمریکایی به پایگاه‌های فیلیپین ذیل موافقت‌نامه ادکا^۲ و

۱. پیمان آکوس (AUKUS) یک مشارکت امنیتی و دفاعی سه‌جانبه میان استرالیا، بریتانیا و ایالات متحده است که در سپتامبر ۲۰۲۱ با هدف تقویت بازدارندگی و حفظ موازنه قدرت در منطقه هند - اقیانوس آرام به‌ویژه در واکنش به افزایش قدرت نظامی چین تاسیس شد. این پیمان بر دو محور اصلی استوار است: انتقال فناوری زیردریایی‌های هسته‌ای به استرالیا و توسعه مشترک فناوری‌های پیشرفته مانند هوش مصنوعی، سامانه‌های خودمختار، محاسبات کوانتومی و فناوری‌های زیرسطحی که قابلیت‌های نظامی اعضا را تقویت می‌کند (Barnes and Makinda, 2022).

۲. توافق ادکا (Enhanced Defense Cooperation Agreement) موافقت‌نامه دفاعی میان آمریکا و فیلیپین است که در سال ۲۰۱۴ با هدف تقویت اجرای پیمان دفاع متقابل ۱۹۵۱ و افزایش همکاری‌های نظامی دو کشور منعقد شد. این توافق به نیروهای آمریکایی اجازه می‌دهد بدون آنکه پایگاه دائمی آمریکا در خاک فیلیپین ایجاد شود، به صورت چرخشی از پایگاه‌های نظامی منتخب فیلیپین استفاده کنند. در سال ۲۰۲۳ نیز دامنه اجرای ادکا با افزودن چهار پایگاه جدید گسترش یافت که نقش مهمی در راهبرد آمریکا برای بازدارندگی چین در دریای چین جنوبی و پیرامون تایوان ایفا می‌کند (Batongbacal, 2026).

گسترش همکاری‌های اطلاعاتی، موشکی و دریایی با متحدان منطقه‌ای، نشان‌دهنده گذار از نظام «محور و پره» به شبکه‌ای از ائتلاف‌های به هم پیوسته است (Green, 2022). در چنین شرایطی، توسعه توانمندی‌های هوش مصنوعی و سامانه‌های خودمختار از سوی چین، همزمان با تقویت بازدارندگی شبکه‌ای آمریکا، محیط امنیتی شرق آسیا را به یک معمای امنیتی تشدیدشونده تبدیل کرده است؛ به گونه‌ای که هر اقدام یک طرف برای افزایش امنیت خود، از سوی طرف مقابل به عنوان تهدید تلقی شده و به دور جدیدی از رقابت تسلیحاتی، استقرار سامانه‌های پیشرفته و افزایش احتمال محاسبه نادرست به ویژه در تنگه تایوان و دریای چین جنوبی منجر می‌شود. از این رو، یافته این پژوهش فرضیه اصلی را با یک اصلاح مهم تأیید می‌کند. فناوری‌های نوظهور، اگرچه توان عملیاتی ارتش آزادی‌بخش خلق را به طور چشمگیری ارتقا داده و فاصله میان قدرت منطقه‌ای و بازیگر راهبردی جهانی چین را کاهش داده‌اند، اما این روند به معنای دستیابی چین به برتری قاطع نیست. بلکه رقابت کنونی، فرایندی پویا و متقابل است که در آن آمریکا و متحدانش نیز از طریق موازنه‌سازی درونی (افزایش سرمایه‌گذاری در فناوری‌های پیشرفته، هوش مصنوعی و توانمندی‌های نظامی) و موازنه‌سازی بیرونی (گسترش و نهادینه‌سازی ائتلاف‌های منطقه‌ای) به آن پاسخ داده‌اند. در نتیجه، مهم‌ترین تهدید برای ثبات راهبردی در شرق آسیا نه برتری قطعی یکی از طرفین، بلکه شتاب فزاینده چرخه اقدام - واکنش، کاهش زمان تصمیم‌گیری و افزایش احتمال سوءبرداشت و تشدید بحران‌ها است.

۱. مدل Hub-and-Spokes الگویی از اتحادهای امنیتی است که در دوران جنگ سرد توسط ایالات متحده در منطقه آسیا - اقیانوسیه ایجاد شد. در این مدل، آمریکا به عنوان محور در مرکز قرار دارد و از طریق پیمان‌های دوجانبه با متحدانی مانند ژاپن، استرالیا، کره جنوبی و فیلیپین ارتباط برقرار می‌کند، در حالی که میان این متحدان شبکه دفاعی چندجانبه مستقلی وجود ندارد (Hemmer & Katzenstein, 2002: 575-607).

فرجام سخن

این پژوهش با طرح این پرسش آغاز شد که هوش مصنوعی، چگونه بر تحول راهبرد نظامی چین از اطلاعاتی‌سازی به هوشمندسازی تأثیر گذاشته است و این تحول چه پیامدهایی برای موازنه قدرت در شرق آسیا به همراه دارد. بر پایه چارچوب نظری موازنه قدرت و با تکیه بر شواهد تجربی، این پژوهش به به نتایج زیر رسید:

نخست، بررسی سیر تاریخی راهبرد نظامی چین نشان داد این تحول مسیری از تکامل تدریجی بر مبنای اصل پایدار «دفاع فعال» بوده، نه گسست‌های ناگهانی؛ از ده راهنمای راهبردی نظامی که از ۱۹۴۹ تاکنون تصویب شده، تنها سه مورد (۱۹۵۶، ۱۹۸۰، ۱۹۹۳) تغییرات بنیادین محسوب می‌شوند. مهم‌تر آنکه، تحلیل راهنمای عصر جدید ۲۰۱۹ نشان داد این راهنما در هیچ‌یک از شش مؤلفه اصلی دکترینی خود تغییر محتوایی نکرده و عمدتاً محرکی سیاسی - تحکیم میراث شخصی شی جین‌پینگ - داشته است، نه محرکی نظامی.

دوم، پژوهش نشان داد شکافی آشکار میان گفتمان نظری هوشمندسازی و واقعیت محافظه‌کارانه دکترین رسمی وجود دارد. اگرچه نظریه‌پردازان نظامی چین از سال ۲۰۱۹ به‌صراحت از جنگ‌های محلی اطلاعاتی با ویژگی‌های هوشمندسازی‌شده سخن می‌گویند، کمیسیون نظامی مرکزی هنوز به‌طور رسمی مبنای آمادگی نظامی را به هوشمندسازی تغییر نداده است. جدول زمانی داخلی چین نیز که گذار کامل را در افق سی‌ساله (تا ۲۰۴۵) می‌بیند، این محافظه‌کاری آگاهانه را تأیید می‌کند.

سوم، در سطح عملیاتی و نهادی، پژوهش شواهد محکمی از تحول واقعی و شتابان ارائه داد: راهبرد ادغام نظامی - غیرنظامی به‌عنوان سازوکار اصلی انتقال فناوری از بخش تجاری به نظامی، تأسیس نیروی پشتیبانی راهبردی و شواهد تجربی گسترده از کاربرد هوش مصنوعی در حوزه‌های فرماندهی، کنترل، سامانه‌های خودمختار، جنگ دریایی و پردازش اطلاعات. این شواهد در کنار محرک بیرونی راهبرد افست سوم

آمریکا نشان می‌دهند که رقابت فناورانه چین - آمریکا از همان ابتدا ماهیتی چرخه‌ای و کنش - واکنشی داشته است.

چهارم و مهم‌ترین یافته پژوهش این بود که پیامد این تحول برای موازنه قدرت در شرق آسیا را نمی‌توان در یک ارزیابی ایستا خلاصه کرد. تحلیل نشان داد این رقابت یک فرایند پویا و چندلایه است که در آن تحول راهبرد داخلی چین، محرک واکنش راهبردی آمریکا - از کنترل صادرات تراشه تا مفاهیم عملیاتی رقیب و ابتکار رپلیکتور - شده و این واکنش متقابل، به نوبه خود، ائتلاف‌های منطقه‌ای آمریکا با بازیگرانی مانند ژاپن را تعمیق بخشیده است. این یافته، فرضیه اصلی پژوهش را با یک تصحیح مهم تأیید می‌کند. توسعه فناوری‌های نوظهور مرز میان قدرت نظامی منطقه‌ای و بازیگری راهبردی جهانی چین را کم‌رنگ کرده است، اما این گذار نه خطی و قطعی به سود چین، بلکه رقابتی متقارن و چرخه‌ای است که ثبات بازدارندگی سنتی شرق آسیا را نه به دلیل برتری قطعی یک طرف، بلکه به دلیل سرعت فزاینده خود این رقابت با چالش مواجه ساخته است.

در نهایت، این پژوهش نشان داد که فهم دقیق پیامدهای هوش مصنوعی نظامی چین برای موازنه قدرت در شرق آسیا مستلزم پرهیز از دو خوانش ساده‌انگارانه رایج است: نه روایت اغراق‌آمیز «برتری قریب‌الوقوع چین» و نه روایت اطمینان‌بخش «عقب‌ماندگی ساختاری چین». در عوض، این پژوهش استدلال کرد که واقعیت، فرایندی پویا، نامتقارن و آکنده از عدم قطعیت است؛ فرایندی که در آن هر دو قدرت بزرگ، در سایه سرعت فزاینده فناوری‌های نوظهور، به‌طور هم‌زمان در تلاش برای موازنه‌سازی درونی و بیرونی هستند.

تعارض منافع: این مقاله مشمول هیچ‌گونه تعارض منافع نیست.

اصول اخلاقی: نویسندگان مقاله، تمام مسائل اخلاق در پژوهش را که شامل پرهیز از سرقت ادبی، انتشار و یا ارسال بیش از یک‌بار مقاله، تکرار پژوهش‌های دیگران، داده‌سازی یا جعل داده‌ها، منبع‌سازی و جعل منابع، رضایت ناآگاهانه سوژه یا پژوهش‌شوندگان است، رعایت کرده‌اند. تالیف این مقاله به هوش مصنوعی داده نشده است.

منابع

- رضا پور، دانیال (۱۴۰۴). فناوری‌های نوین در راهبردهای ژئوپلیتیکی ایالات متحده و چین در جهان
پسا جنگ سرد، پژوهشنامه نظم‌های منطقه‌ای آسیا، ۲(۲)، ۱۷۸-۱۴۱.
Doi:10.22099/IJAS.2025.53221.1037
- فرهنگ دوست، مهدی؛ رازانی، احسان و میرکوشش، امیر هوشنگ (۱۴۰۴). هوش مصنوعی و امنیت
بین‌المللی در رقابت چین و آمریکا: تلفیق نظریه پسانسانگرایی با موازنه تهدید و الزامات راهبردی
جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه پژوهش‌های راهبردی سیاست. مقالات در دست انتشار،
Doi:10.22054/qps.2026.88587.3696
- نورمحمدی، مرتضی و تقی‌پور جاوی، تیرداد (۱۴۰۳). تأثیر هوش مصنوعی بر ماهیت جنگ‌ها از منظر
سیاست‌های راهبردی ایالات متحده، چین و روسیه. فصلنامه سیاست‌گذاری عمومی، ۱۰(۴)، ۷۵-
https://doi.org/10.22059/jppolicy.2024.99827.88
- نوروزی، حسین؛ محمودی برام، آرزو (۱۴۰۴). ظهور نظامی چین و مکتب مهار در سیاست خارجی
آمریکا: تبیینی از منظر موازنه تهدید، پژوهشنامه نظم‌های منطقه‌ای آسیا، ۲(۱)، ۲۵۸-۲۲۳.
Doi: 10.22099/ijas.2025.52742.1031
- وثوقی، سعید، موسوی، سیدحسام‌الدین و بیگی، محسن (۱۳۸۹). نوسازی نظامی چین: اهداف و
راهبردها. فصلنامه پژوهش‌های سیاسی و بین‌المللی، ۲(۵)، ۱۹۵-۲۲۴.

References

- Ayoub, K., & Payne, K. (2016). Strategy in the age of artificial intelligence. *Journal of Strategic Studies*, 39(5-6), 793-819. <https://doi.org/10.1080/01402390.2016.1176569>
- Barnes, J., & Makinda, S. M. (2022). Testing the limits of international society? Trust, AUKUS, and Indo-Pacific security. *International Affairs*, 98(4), 1307-1325. <https://doi.org/10.1093/ia/iiacl11>
- Batongbacal, J. L. (2026). The Enhanced Defense Cooperation Agreement in Context: The Perspective from the Philippines. In *Armed Conflict and International Law in the Indo-Pacific Region*. Oxford University Press
- Burke, E. J., Gunness, K., Cooper III, C. A., & Cozad, M. (2020). *People's Liberation Army Operational Concepts*. RAND Corporation
- Cheung, T. M. (2016). Innovation in China's defense technology base: Foreign technology and military capabilities. *Journal of Strategic Studies*, 39(5-6), 728-761. <https://doi.org/10.1080/01402390.2016.1208612>

- Cheung, T. M. (2021). A conceptual framework of defense innovation. *Journal of Strategic Studies*, 44(6), 775–801. <https://doi.org/10.1080/01402390.2021.1939689>.
- Communist Party of China Central Committee (2024). *Communiqué of the Third Plenary Session of the 20th Central Committee of the Communist Party of China*. Beijing: Central Committee of the Communist Party of China.
- Evron, Y., & Bitzinger, R. A. (2023). *MCF in China*. In *The Fourth Industrial Revolution and Military-Civil Fusion: A New Paradigm for Military Innovation?* Cambridge University Press.
- Farhangdoost, M., Razani, E., & Mirkoushesh, A. (2026). Artificial intelligence and international security in the China–United States competition: Integrating posthumanism theory with the balance of threat and strategic requirements for the Islamic Republic of Iran. *Strategic Policy Research*. <https://doi.org/10.22054/qps.2026.88587.3696> [In Persian].
- Fravel, M. T. (2019). *Active Defense: China's Military Strategy Since 1949*. Princeton University Press.
- Green, M. J. (2022). *Line of Advantage: Japan's Grand Strategy in the Era of Abe Shinzo*. Columbia University Press.
- Hemmer, C., & Katzenstein, P. J. (2002). Why Is There No NATO in Asia? Collective Identity, Regionalism, and the Origins of Multilateralism. *International Organization*, 56(3), 575–607.
- Horowitz, M. C. (2010). *The Diffusion of Military Power: Causes and Consequences for International Politics*. Princeton University Press.
- Horowitz, M. C. (2018). Artificial intelligence, international competition, and the balance of power. *Texas National Security Review*, 1(3), 37–57. <https://doi.org/10.26153/tsw/2917>
- Hunter, L. Y., Albert, C. D., Hennigan, C., & Rutland, J. (2023). The military application of artificial intelligence technology in the United States, China, and Russia and the implications for global security. *Defense & Security Analysis*, 39(2), 207–232. <https://doi.org/10.1080/14751798.2023.2210367>
- Hunter, L. Y., Albert, C. D., Hennigan, C., & Rutland, J. (2024). Artificial intelligence and information warfare in major power states. *Defense & Security Analysis*, 40(2), 214–239. <https://doi.org/10.1080/14751798.2024.2321736>
- International Institute for Strategic Studies (IISS). (2024). *The Military Balance 2024*. Routledge.

- Johnson, J. (2022). Automating the OODA loop in the age of intelligent machines. *Defence Studies*, 23(1), 43–67. <https://doi.org/10.1080/14702436.2022.2102486>
- Johnson, J. (2024a). Artificial intelligence and strategic stability: Managing escalation risks in the AI age. *Journal of Strategic Studies*, 47(2), 231–257. <https://doi.org/10.1080/01402390.2023.2240445>
- Johnson, J. (2024b). Revisiting the 'stability–instability paradox' in AI-enabled warfare. *Review of International Studies*, 1–19. <https://doi.org/10.1017/S0260210524000767>
- Kania, E. B. (2021). Artificial intelligence in China's revolution in military affairs. *Journal of Strategic Studies*, 44(4), 515–542. <https://doi.org/10.1080/01402390.2021.1894136>
- Lee, J. (2024). 'Overtaking on the curve'? Defense AI in China. In H. Borchert, T. Schütz, & J. Verbovszky (Eds.), *The Very Long Game* (pp. 465–486). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-031-58649-1_21
- McReynolds, J. (Ed.) (2016). *China's Evolving Military Strategy*. The Jamestown Foundation.
- Nourmohammadi, M., & Taghipour Javi, T. (2024). The impact of artificial intelligence on the nature of wars from the perspective of the strategic policies of the United States, China, and Russia. *Public Policy*, 10(4), 75–88. <https://doi.org/10.22059/jppolicy.2024.99827> [In Persian].
- Noroozi, H., Mahmoudi Baram, A. (2025). China's Military Emergence and the Containment Doctrine in U.S. Foreign Policy: An Explanation from the Perspective of the Balance of Threat Theory, *Journal of Asian Regional Order Studies*, 2(1), 223–258. doi: 10.22099/ijas.2025.52742.1031 [In Persian].
- National People's Congress of the People's Republic of China (2021). *The Outline of the 14th Five-Year Plan for National Economic and Social Development and Long-Range Objectives Through the Year 2035 of the People's Republic of China*. Beijing: National People's Congress.
- Probasco, E., Bresnick, S., & McFaul, C. (2026). *China's Military AI Wish List: Command, Control, Communications, Computers, Cyber, Intelligence, Surveillance, Reconnaissance, and Targeting (C5ISRT)*. Center for Security and Emerging Technology (CSET), Georgetown University. Available at: <https://cset.georgetown.edu/publication/chinas-military-ai-wish-list>.
- Posen, B. R. (1984). *The Sources of Military Doctrine: France, Britain, and Germany Between the World Wars*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Raska, M. (2021). The sixth RMA wave: Disruption in military affairs? *Journal of Strategic Studies*, 44(4), 456–479. <https://doi.org/10.1080/01402390.2020.1848818>.

- Rezapour, D. (2025). Modern Technologies in the Geopolitical Strategies of the United States and China in the Post-Cold War World, *Journal of Asian Regional Order Studies*, 2(2), 141-176. doi: 10.22099/ijas.2025.53221.1037 [In Persian].
- State Council Information Office of the People's Republic of China (2019). *China's National Defense in the New Era*. Beijing: State Council Information Office.
- Takahashi, H. (2025). The Taiwan Strait crisis and U.S.-China military competition: A strategic analysis of the Replicator Initiative and the qualitative-quantitative arms race. *Japan Maritime Self-Defence Force Command and Staff College Review*, 14(2), 6–22. https://doi.org/10.60415/mcscreview.14.2_6
- Vosooghi, S., Mousavi, S. H., & Beigi, M. (2010). China's military modernization: Objectives and strategies. *Quarterly Journal of Political and International Research*, 2(5), 195–224 [In Persian].
- Waltz, K. N. (1979). *Theory of International Politics*. Addison-Wesley.
- Walt, S. M. (1987). *The Origins of Alliances*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Williams, A. P. (2021). China's military-civil fusion strategy. *The RUSI Journal*, 166(1), 8–18. <https://doi.org/10.1080/03071847.2021.1904253>
- Work, R. O., & Grant, G. (2019). *Beating the Americans at Their Own Game: An Offset Strategy with Chinese Characteristics*. Center for a New American Security.
- Wuthnow, J., & Fravel, M. T. (2023). China's military strategy for a 'new era': Some change, more continuity, and tantalizing hints. *Journal of Strategic Studies*, 46(6–7), 1149–1184. <https://doi.org/10.1080/01402390.2022.2043850>
- Yang, Z., et al. (2026). Emerging patterns in intelligentized warfare: Speed, consumption, and the transformation of military operations. *Frontiers in Political Science*, 8, Article 1837867.
- Yatsuzuka, M. (2022). PLA's intelligentized warfare: The politics on China's military strategy. *Security & Strategy*, 2, 17–40.